

смо дошли до тезе да ће штампану књигу заменити електронска књига, или не само електронска књига већ фрагменти расути по разноразним сајтовима и друштвеним мрежама? Чињеница је да је књижевност, а и уметност уопште, у великој кризи, али то није ништа ново, јер смо у прелазном добу, што на писца и уметника делује збуњујуће и силом прилика га нагони да тражи нове начине изражавања, што има за циљ отклон од једне врсте литературе, оне најчешће пласиране по овим импровизованим књижарама, да ствара нешто ново, елитистичко, јер сматра да је штампана књига нешто превазиђено и помодно. Дакле, за само стање књижевности криви смо ми, не интернет нити друштвене мреже. Друго је нешто што се зове приближавање потенцијалном читаоцу, али то се показало потпуно дегутантно и са штампаним књигама. Неко кога не занима поезија неће је читати нити у часопису, књизи, нити на интернету, Фејсбуку и Твитеру, нити на било којем другом месту. Друга ствар је са сликама. Изгледа да се човеков ум није много развио с обзиром да и даље сматра да „слика говори више од хиљаду речи”. Међутим, поезија ће преживети и зато је веома важна улога и постојање песника у оскудном времену.

Могли бисмо рећи да је модерна проза – истража за немогућом прозом. Сличан јуџ је имала и модерна поезија. Она је настојала да уишреби јеснички материјал који до сада није настојао или кога поезија прешходних времена није могла да савлада и ишчини себи. Да ли савремена поезија има шансе да јеснички савлада грађу коју јој јружа савремени свеи (производе културне индустрије, доминацију финансијског сектора и Силицијумске долине, јосихуманизам и јосидемократију), или ће се сконценјирисати на то да ојева оно шиио траје?

Не могу а да се овде не присетим речи Томаса Стернса Елиота, оца модерне поезије, да сваки песник пишући себе пише и своје време. И Иван В. Лалић је имао слично мишљење, тако су настала *Четири канона*. А још је средином прошлог века никарагвански песник Ернесто Карденал писао своје *Псалме*, протест против потрошачког друштва, диктатуре и рата. То је тзв. екстериористичка поезија. Новица Тадић је такође писао поезију у коју је уносио све пошасте савременог човека. Дакле, могуће је да се поезија размачуна са оним што јој носи време, само је потребна права мера и начин. С друге стране, један велики песник је рекао да све што истински волиш траје, остало је шљака. А поезија настаје управо из свог нестајања.

Пишући свој ђодемички ѡтекст о ѡесничкој линији од Поа до Валерија, Т. С. Елиот је ѡредсказао да линија ѡезије коју одликује радикална ѡоеѡичка самосвесѡ, оличена у чисѡој/аисолуѡној ѡоезији, након Валерија „више не може да буде од какве корисѡи будућим ѡесницима”. У сличном кључу мођуће је ѡоставиѡи ѡиѡање о корисѡи од елиотѡовске линије у ѡоезији. Да ли ѡоеѡичка самосвесѡ и ѡтрадиција у елиотѡовском смислу ѡе речи, јесу, још увек, од корисѡи ѡосѡ-ѡосѡмодерним ѡесницима?

Елиот је с правом незаобилазан када се говори о поезији. Међутим, некако су ми страна та терминолошка одређења која своје постојање граде на негирању нечијега постојања. Имали смо модернизам, па авангарду, неосимболизам, постмодернизам, а сада се у недостатку неког срећнијега термина користи дупло пост – пост-постмодернизам. На Косову и Метохији, где живим, на делу је нешто слично (само много опасније, јер се ради о животу, не о поезији) као са овим терминима, и за институције у Приштини ја сам део невећинске заједнице. Део невећинске заједнице сам и у поезији. Ја просто верујем да је немогуће писати поезију без свести о томе да су пре мене писали многи песници и да ће након мене неко други писати поезију, а како се ја будем понашао према својим претходницима, тако ће се и они који ће тек писати односити према мени. Елиот је такође мислио да је потпуно оригинална песма апсолутно лоша песма. Ја се питам да ли је уопште могућа потпуно оригинална песма. Да ли пост-постмодерни песници полагају на оригиналност? Богдан Поповић је једном записао да је традиција каква год да је, ипак неки ослонац. А авангардни песници су мислили да стварају потпуно оригиналну поезију, међутим преварили су се, јер како је рекла умна Исидора Секулић, свака модерност једном постане добра традиција. Свакако, треба се сложити и с Црњанским, да од традиције треба узимати оно што не пречи развој модерног.

Један од лајѡмоѡива размишљања о ѡоезији јесѡе смањивање броја читалаца, или бар читалаца ѡѡамѡаних збирки ѡоезије. Шѡа је разлог овом ѡренду и да ли он и на који начин ѡврайно делује на стварање ѡоезије?

Добро је питање како смо од Миљковићевог да ће „поезију сви писати” дошли до тога да поезију нико не чита. Можда је у томе највећи проблем, што поезију сви пишу, те је зато нико и не чита. Још на студијама, на паузи између предавања, седело је нас неколико колега и причало о књижевности. Придружио нам се и

човек који ради на факултету. Када га је један колега упитао шта чита, овај је одговорио: „Ништа не читам, ја пишем.” Да ли је могуће писати без читања? Изгледа да је у моди писање, али не и читање.

Једна од најјачих метафора књижевности је одломак из Књиже о Јову у којој Јов каже: „О кад би се написале ријечи моје! кад би се ставиле у књигу! Писаљком звезденом и оловом на камену за вјечни спомен кад би се урезале!” Да ли савремени песник још увек тежи да исписује речи урезане у камен, или се мири са судбином да је оно што записује ближе писању границом по песку?

Хелдерлин се питао: „Чему песници у оскудно време?”, а Паул Целан о смислу поезије након Аушвица. Додао бих и Јасеновца и свих других места страдања, јер „Кад умре човек, / и моје срце рушно је”. Сетимо се и Настасијевићевих „Речи у камену” и стиха: „кључ кључа у вратима врата”. Ето то је поезија. У *Еју о Гилгамешу* се каже: „У тврдом камену урезана су сва дела и патње људи.” Друга је ствар што на пост-постмодерног читаоца и речи у камену делују као речи на песку пре него што их талас запљусне. А за то је крив песник који лови, а уловљен је.

ЖАРКО МИЛЕНКОВИЋ

ЛЕТЊА КИША

*Када је њочињала
Да њада
Помислили смо да је
Крај
Да је Боџ близу
Понадали смо се*

*Међу њим
Када је њресѡала
Схвайѡили смо
Да је крај далеко
Колико и Боџ
И да у њраку несѡаје сѡрах*